

Dinamika razvoja inflacije tijekom i nakon Covid-19 pandemije: slučaj Republike Hrvatske

Penov, Iris

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:211216>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-12**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Iris Penov

**Dinamika razvoja inflacije tijekom i nakon Covid-19 pandemije:
slučaj Republike Hrvatske**

Završni rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Iris Penov

**Dinamika razvoja inflacije tijekom i nakon Covid-19 pandemije:
slučaj Republike Hrvatske**

Završni rad

Kolegij: Makroekonomija

JMBAG: 0010231682

e-mail: ipenov@efos.hr

Mentor: Prof. dr. sc. Đula Borožan

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics and Business in Osijek

University Undergraduate Study Programme Economics and Business

Iris Penov

**The dynamics of inflation development during and after the
Covid-19 pandemic in the Republic of Croatia**

Final paper

Osijek, 2024.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane *elektroničke datoteke* u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Iris Penov

JMBAG: 0010237682

OIB: 78893562766

e-mail za kontakt: irispenov@gmail.com

Naziv studija: Ekonomija i poslovna ekonomija

Naslov rada: Dinamika razvoja inflacije tijekom i nakon Covid-19 pandemije: slučaj Republike Hrvatske

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Đula Borozan

U Osijeku, 2024. godine

Potpis

Iris Penov

Dinamika razvoja inflacije tijekom i nakon Covid-19 pandemije: slučaj Republike Hrvatske

SAŽETAK

Inflacija, odnosno porast opće razine cijena, pojava je prisutna u gospodarstvima diljem svijeta. U određenoj mjeri je normalna, čak i poželjna, no ne ako počne prelaziti ciljanu vrijednost. U ovom radu inflacija je obrađena iz teorijske i empirijske perspektive, a u središte rada stavljena je Republika Hrvatska. Konkretno, glavni ciljevi ovog završnog rada su bili analizirati kretanje inflacije u razdoblju 2019. – 2024. godine te pojasniti ulogu Covid-19 pandemije u tome. Inflacija u Hrvatskoj je uspoređena s inflacijom u Europskoj uniji, a također su obrađene mjere monetarne i fiskalne politike kreirane i upotrijebljene u svrhu suzbijanja inflacije. Iako su donesene mjere ublažile inflaciju, ona je nastavila biti jedna od najviših u Europi.

Ključne riječi: inflacija, pandemija, Covid-19 virus, gospodarstvo, Republika Hrvatska

The dynamics of inflation development during and after the Covid-19 pandemic in the Republic of Croatia

ABSTRACT

Inflation, i.e., an increase in the general level of prices, is a phenomenon present in economies around the world. To a certain extent it is normal, even desirable, but not if it starts to exceed the target value. In this final paper, inflation is treated from a theoretical and empirical perspective, and the Republic of Croatia is placed in its center. Specifically, its main goal was to analyze the trend of inflation in the period 2019-2024 and clarify the role of the Covid-19 pandemic in it. Inflation in the Republic of Croatia is compared with inflation in the European Union, and monetary and fiscal policy measures created and used to suppress inflation were also discussed. Although the adopted measures eased inflation, it continued to be one of the highest in Europe.

Key words: inflation, pandemic, Covid-19 virus, economy, Republic of Croatia

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Metodologija rada	2
3. Općenito o inflaciji	3
3.1 Pojam i vrste inflacije	3
3.1.1. Pojam inflacije	3
3.1.2. Vrste inflacije	4
3.2. Mjerenje inflacija	5
3.3 Uzroci inflacije	6
3.4 Antiinflacijska politika	8
4. Udar na hrvatsko gospodarstvo pojavom Covid-19 virusa	9
4.1 Širenje virusa i proglašenje pandemije	10
4.2. Zatvaranje gospodarstva	11
4.3 Ekonomske posljedice krize	13
4.3.1. Nacionalni plan oporavka i otpornosti	15
5. Inflatorna kretanja u Republici Hrvatskoj tijekom i nakon Covid-19 krize	17
5.1 Razvoj inflacije u Hrvatskoj u razdoblju 2010. – 2023.	17
5.2 Inflacija u Hrvatskoj iz europske perspektive	20
5.3 Ekonomske strategije borbe protiv post-Covid inflacije	22
5.3.1. Mjere fiskalne politike	22
5.3.2. Mjere monetarne politike	25
7. Zaključak	26
8. Literatura	28
8.1 Popis grafikona, slika i tablica	34

1. Uvod

Predmet izučavanja ovog završnog rada je inflacija, i to neposredno prije, za vrijeme i nakon pandemije u RH. Hrvatsku je početkom 2020. godine pogodila bolest na koju nije ostala imuna niti jedna zemlja na svijetu. Osim što je zarazila brojno stanovništvo, može se reći da je zarazila i gospodarstvo. U početku se nije znalo koliko je ta bolest opasna i zarazna te su Vlade država počele uvoditi rigorozne mjere kako bi spriječili njeno širenje, ili ga barem usporile. Nakon objašnjenja bolesti i njenih simptoma rad će biti fokusiran na analizu ekonomskog utjecaja koji je ista imala na RH. Naime, ubrzo su te mjere prerasle u potpuno zaključavanje gospodarstva, gdje su ljudi manično, iz straha, gomilali zalihe namirnica. Osim toga, bili su ograničeni ulasci i izlasci iz zemlje, te su se poremetili logistički tokovi i neto izvoz. Zatvoreni su bili ugostiteljski objekti i sve one uslužne djelatnosti koje nisu nužne poput frizera i kozmetičara. To je itekako utjecalo na pad hrvatskog bruto domaćeg proizvoda (BDP). Njegova važna sastavnica – turizam, itekako je patila, no mjere su se tijekom ljeta 2020. godine djelomično olabavile. Hrvatsku su tijekom pandemije pogodili i razorni potresi; prvi od njih se dogodio 22. ožujka 2020. u Zagrebu, jačine 5,5 stupnjeva po Richteru, te je nanio razorne štete po zagrebačkim zgradama. Dok je onaj u Petrinji 28. prosinca 2020. godine magnitude 6,4 potpuno uništio mnoge domove. Razne grane gospodarstva bile su na gubitku, od obrazovanja i zdravstva do djelatnosti poput turizma i ugostiteljstva. No zbog tog razornog potresa jedina branša koja je profitirala bila je građevinarstvo (Korda, 2021).

Tijekom pandemije drastično su poskupjele neke namirnice poput zaštitnih maski za lice, brašna, ulja i kvasca, no to je bio tek početak inflacije. Osim potresa, Hrvatska je tijekom krize promijenila i valutu, čije je zaokruživanje pridonijelo povećanju cijena. Nakon pandemije koja je trajala tri godine, točnije do 11. svibnja 2023 (NN 51/2023). uslijedila je rusko - ukrajinska kriza te izraelskopalestinska zbog kojih je još više poskupjelo gorivo, ali i namirnice iz prosječne košarice kućanstva. Najveći udar osjetio se na energentima poput nafte i plina, čiji je najveći izvoznik Rusija, te u hrani, poput žitarica, čiji je Ukrajina ogroman proizvođač (Vijeće Europske unije, 2024). Inflacija se počela osjećati i iz razloga naglog otvaranja gospodarstva. Nakon zaključavanja gospodarstva, ono se naglo otvorilo, stoga je došlo do nesrazmjera ponude i potražnje, tj. prevelika potražnja nije stigla zadovoljiti premalu ponudu. Ta je situacija bila kompenzirana porastom cijena.

Inflacija je u to doba premašivala 10% što je za monetarni sustav neprihvatljivo. Kako je situacija sve više počela izmicati kontroli, Vlada i Hrvatska narodna banka (HNB) počele su provoditi antiinflacijsku politiku kako bi ju pokušale održati na poželjnih 2%. Cilj je ovog rada, također, opisati te mjere te u konačnici ocijeniti njihovu uspješnost.

2. Metodologija rada

Prilikom pisanja ovog završnog rada korišteni su razni izvori kako bi se tema sagledala objektivno i iz što više uglova. Opće informacije o inflaciji izvučene su iz raznih knjiga iz područja makroekonomije. Kako bi se objasnila pandemija koronavirusa i njegovi simptomi, korišteni su podaci online stranica Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ) i Specijalne zagrebačke bolnice sv. Katarina. Za prikupljanje aktualnih inflacijskih podataka korišteni su online članci priznatih institucija poput Europske središnje banke (ESB). HNB-a, te Državnog zavoda za statistiku (DZS). Različiti online izvori znanstvenih radova pridonijeli su dubljem razumijevanju aktualnih tema. Korišteni su razni digitalni i tiskani materijali.

Metodologija dolazi od grčkih riječi: meta = po, kroz; hodos = put; logos = riječ, misao, znanost (Žugaj i dr., 2006). To je znanstvena disciplina koja proučava puteve znanstvene spoznaje (Žugaj i dr., 2006). Milas (2005, str.14). kaže da metodologija „obuhvaća sustav pravila na temelju kojih se provode istraživački postupci, izgrađuju teorije i obavlja njihova provjera“ Sastavni dio pojma metodologije je i metoda, a ona označava način na koji se nešto radi. Postoje razne klasifikacije istraživačkih metoda poput općih, posebnih, filozofskih, znanstvenih i dr. Većina znanstvenih radova koristi više metoda kako bi se došlo do što točnijih rezultata i što bolje spoznaje.

U pisanju ovog završnog rada korištene su sljedeće metode:

- metoda analize – metode koje raščlanjuju složene pojmove na jednostavnije; primjerice u ovom radu analizirat će se inflatorne stope te će se pojasniti zašto one toliko iznose te kako se mogu povezati s gospodarskim događanjima
- metoda sinteze – može se pojasniti kao postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem sinteze jednostavnih sudova u složenije (Sveučilište u Zadru, n.d.)

- metoda deskripcije - metoda jednostavnog opisivanja činjenica, procesa i predmeta te njihovih veza, ali bez njihovog znanstvenog tumačenja. Ista će se koristiti za opisivanje inflacije
- metoda klasifikacije - smatra se najstarijom i najjednostavnijom metodom, ona je „postupak kojim se neki opći pojam sustavno i potpuno dijeli, klasificira na posebne pojmove koje opći pojam obuhvaća“ (Toth, 2020). Tako će se u ovom radu inflacija klasificirati u razne vrste
- metoda kompilacije – metoda koja se ostvaruje kroz preuzimanje tuđih znanstveno-istraživačkih radova, opažanja, rezultata, spoznaja i zaključaka. Informacije su preuzete s pouzdanih internetskih stranica, knjiga i časopisa
- metoda komparacije – metoda pomoću koje se uspoređuju iste ili slične činjenice, pojave, predmeti i utvrđuju njihove sličnosti i razlike (Toth, 2020). U ovom radu uspoređit će se inflacija RH s ostalim zemljama članicama EU
- statistička metoda – na temelju jednog uzorka, donosi se zaključak o cijeloj populaciji, primjerice u ovom radu generalizirani su najčešći simptomi COVID 19 virusa.

3. Općenito o inflaciji

Inflacija je izuzetno kompleksan makroekonomski problem u smislu nemogućnosti preciznog definiranja uzroka, praćenja njenog razvitka, intenziteta i dužine trajanja, navodi Jeleč Raguž (2020). Stoga će njeno objašnjenje pridonijeti daljnjem razumijevanju ovog završnog rada. Osnovna karakteristika današnje inflacije njena je univerzalnost, trajnost i moć brzog širenja i prenošenja, navode Ristić i dr. (2015/2016). Ona je najobrađivaniji pojam u ekonomskoj teoriji (Ristić i dr., 2015/2016). Širok spektar radova na tu temu to i dokazuje, no i to da ne postoji jedna općeprihvaćena teorija inflacije. U radu će se objasniti što je inflacija, kako utječe na gospodarstvo, te će se klasificirati na više vrsti. Kasnije će se empirijski potkrijepiti aktualnim podacima njenog kretanja u RH.

3.1 Pojam i vrste inflacije

3.1.1. Pojam inflacije

Inflacija je širok pojam i predmet istraživanja velikog broja ekonomskih stručnjaka. Većina ljudi misli da ukoliko poskupi kruh, da je to inflacija. No inflacija je puno više od toga, infla-

cija ne znači poskupljenje samo jednog ili nekolicine proizvoda, već gotovo svih dobara i usluga u zemlji (Jeleč Raguž, 2020). Borožan (2019) i brojni drugi autori definiraju inflaciju kao rast opće razine cijena, pri čemu opća razina cijena predstavlja ponderirani prosjek cijena roba i usluga u ekonomiji. Opća razina cijena može padati rasti ili biti jednaka nuli. Ukoliko raste – gospodarstvo se suočava s inflacijom; ukoliko pada – gospodarstvo se suočava s deflacijom. Granica koja dijeli inflaciju od deflacije naziva se cjenovna stabilnost. No, ona ne iznosi 0. Više o cjenovnoj stabilnosti bit će pojašnjeno u odjeljku 3.2. Babić (1993) pristupa definiranju inflacije na slikovitiji način. On gospodarstvo poistovjećuje sa živim organizmom, a kako se svaki živi organizam može razboljeti, može i gospodarstvo. Riječ inflacija potječe od latinske riječi *inflatio* koja označava nadutost, nadimanje tj. riječ je o poremećaju u organizmu koji rezultira nadutošću. Navedeni autor tvrdi da je inflacija posljedica neravnoteže u narodnoj privredi koja se očituje u porastu unutarnjih cijena. No, oba navedena autora, kao i drugi, se slaže da suština inflacije proizlazi iz toga da je ona „proces kontinuiranog rasta cijena, ili kontinuiranog opadanja vrijednosti novca“ (Babić 1993, prema Laider i Parkin, 1975).

3.1.2. Vrste inflacije

Uobičajeno je da se inflacija, prema intenzitetu, dijeli u četiri osnovne grupe:

- blaga (puzeća, latentna ili potencijalna) – inflacija je u kojoj prosječna razina cijena raste sporo, te je uglavnom prisutna u gospodarstvu tijekom duljeg vremenskog perioda (Jeleč Raguž, 2020)
- umjerena (osrednja) – inflacija je s rastom prosječne razine cijena u rasponu od 5 do 10 % godišnje. Obično se događa u iznimnim situacijama primjerice nakon pandemije i kratkoročnog je karaktera
- jaka (galopirajuća) – inflacija je čija godišnja stopa prelazi 10%, smatra se jakom do 200%, no najčešće prerasta u hiperinflaciju
- hiperinflacija – inflacija je čija godišnja stopa prelazi čak u četverostrukom iznosu. Da bi se govorilo o hiperinflaciji, njena stopa mora biti tako visoka barem godinu dana. Ta vrsta inflacije uzrokuje krah gospodarstva i monetarnog sustava jer novac praktički gubi na vrijednosti. Najpoznatiji primjer toga bila je hiperinflacija u Njemačkoj nakon Prvog svjetskog rata (Jeleč Raguž, 2020).

Osim prema intenzitetu, inflacija se može podijeliti prema uzroku nastanka. Ako je u gospodarstvu prisutan apsolutan ili relativan višak potražnje nad ponudom, govori se o inflaciji potražnje (Babić, 1993). Ako je prisutno povećanje neke komponente troškova koji nastaju pri proizvodnji outputa, primjerice nadnica, energije ili inputa govori se o troškovnoj inflaciji ili inflaciji ponude (Jeleč Raguž, 2020).

Inflacija se prema obuhvatu dobara dijeli na temeljnu i opću (Borozan, 2009). Temeljna inflacija iz košarice dobara isključuje cijene energenata i poljoprivrednih proizvoda jer su to najpromjenjivije i često administrativno regulirane cijene, dok je opća inflacija ona koja u sebi sadržava sve vrste proizvoda i usluga koji su uključeni u izračun razine cijena.

U prethodnom tekstu navedene su samo one podjele inflacije koje su važne za ovaj rad; u literaturi se može pronaći još mnoštvo njih. U današnje vrijeme sve su češći pojmovi stagflacija (kombinacija riječi stagnacija i inflacija), tj. velika i rastuća inflacija popraćena velikom nezaposlenošću te incesija (kombinacija riječi inflacija i recesija) koja predstavlja inflaciju u uvjetima recesije (Babić, 1993), (Borozan, 2019).

3.2. Mjerenje inflacija

Inflacija se mjeri stopom inflacije, a za njezin izračun potrebno je raspolagati podacima o razini cijena. Razina cijena je ponderirani prosjek cijena raznih proizvoda i usluga u nekom gospodarstvu, a izračunava se pomoću indeksa cijena (Benić, 2016, str. 415.). „Indeks je broj koji pokazuje postotne promjene, a indeks cijena prosjek je postotnih promjena cijena različitih proizvoda i usluga“ (Benić, 2016, str 415.). On u bazičnoj godini posjeduje vrijednost 100, te ako indeks cijena ima u danoj godini vrijednost veću od 100, razina je cijena u toj godini veća od razine cijena u bazičnoj godini, vrijedi i obrnuto, navodi Jeleč Raguž (2020). Postoje razni indeksi cijena, a zbog drugačijeg obuhvata proizvoda i usluga, ukazat će na drugačiju razinu inflacije navodi Babić (1993). HIPC označava harmonizirani indeks potrošačkih cijena, koji je osmišljen od strane EU za lakšu međunarodnu usporedbu inflacije potrošačkih cijena. Pridjev „harmoniziran“ označava da sve države u EU primjenjuju istu metodologiju (Europska unija, 2024). Eurostat svaki mjesec mjeri razinu cijena europodručja navedenim indeksom koji obuhvaća oko 295 različiti proizvoda i usluga koje ljudi najčešće kupuju. U toj košarici nalaze se hrana, stanovanje, prijevoz i ostala dobra koja se koriste u ljudskoj svakodnevnici. Stoga će dalje u radu biti spominjan kao relevantan pokazatelj inflacije u usporedbi Hrvatske s ostalim članicama EU. Izračunava se na način da se prvo prikupe informacije o cijenama proizvoda i usluga, zatim se dodjeljuju ponderi skupinama proizvoda, po principu važnosti, tj. koliko će promjena cijene jednog proizvoda utjecati na promjenu

cjelokupnog indeksa. Iz ESB-a uzimaju kavu za primjer izračuna; njen ponder je 0,4, što znači da promjena njezine cijene neće znatno utjecati na promjenu HIPC-a, dok s druge strane benzin ima ponder od visokih 4,6%, što znači da će ista promjena cijene kao kod kave imati puno veći učinak.

No, u svijetu se najčešće korištena tri indeksa cijena (Borozan, 2019):

- indeks potrošačkih cijena
- indeks proizvođačkih cijena
- implicitni deflator BDP-a.

Indeks potrošačkih cijena odnosi se na promjene cijena proizvoda i usluga koje ulaze u košaricu koju koristi urbano stanovništvo za svoju osobnu potrošnju. Ako on raste, znači da stanovništvo troši više novca kako bi zadovoljilo svoje temeljne potrebe i zadržalo svoj uobičajeni životni standard (Borozan, 2019). Upravo on će biti referentan indeks za prikaz promjene cijena i stopu inflacije u ovom radu.

Indeks proizvođačkih cijena odražava promjenu cijena po kojoj proizvođači prodaju svoje proizvode drugim proizvođačima za daljnju upotrebu i obradu (Babić, 1993). Može se okarakterizirati kao veleprodaja.

Implicitni deflator BDP-a je indeks koji se dobije kao omjer nominalnog i realnog BDP-a pomnožen sa 100 (Borozan, 2019).

Naposljetku, kada se prikupe informacije o razini inflacije, preostaje jedino da ih se usporedi s prethodnim ili baznim razdobljem. To se može učiniti pomoću stope inflacije koja predstavlja stopu po kojoj raste razina cijena. (Jeleč Raguž, 2020). Godišnja stopa inflacije se izračunava na način da se od indeksa potrošačkih cijena oduzme prošlogodišnji te taj iznos podijeli s prošlogodišnjim. Ukoliko je taj iznos pozitivan, znači da je inflacija tijekom tog razdoblja porasla. (Jeleč Raguž, 2020).

3.3 Uzroci inflacije

Uzroka inflacije ima mnogo te ona nikada nije izazvana samo jednim. Početni impuls obično daje samo jedan uzrok, ali se njemu snagom automatizma dodaju novi impulsi izazvani drugim uzrocima (Babić, 1993). Inflacija nije porast cijene kave u ugostiteljskim objektima ili duhanskih proizvoda, već ukupan porast cijena na tržištu. Na porast razine cijena mogu utje-

cati razni ekonomski, ali i neekonomski faktori poput pandemije ili ratnih zbivanja. Dugo se vjerovalo da postoji samo jedan osnovni uzrok inflacije, a to je povećanje količine novca u odnosu na output. (Benić, 2016). Međutim, inflacija nastaje zbog određenog stanja u gospodarstvu, koje mogu prouzročiti razni činitelji, a ne samo povećanje količine novca (Benić, 2016). Najčešće nastaje zbog nesrazmjera između ponude i potražnje dobara i usluga na tržištu. Inflacija nije nužno negativan trend, ona ima i svojih dobrih strana. Primjerice, olakšava otplaćivanje kredita ili dugova. Ulagači u dionice također mogu imati koristi od porasta opće razine cijena. (Grawe osiguranja, 2018). Visoka inflacija može biti i rezultat političkih odluka ukoliko država ne može pribaviti novac iz drugih izvora pa se odlučuje na „tiskanje novca“. (Hrvatska enciklopedija)

Kako je već ranije navedeno, inflacija se prema uzroku nastanka dijeli na inflaciju potražnje i inflaciju troškova. Inflacija potražnje nastaje kada je previše potrošnje usmjereno na premalo roba; primjerice, ako je potražnja za naftom i energentima veća nego što je njihova predviđiva zaliha prema Babiću (1993). Uzroci inflacije potražnje su raznovrsni, u ovom odlomku bit će navedeni neki od njih (Babić, 1993). Gospodarski rast i povećana potrošnja najčešći su oblici povećanja inflacije potražnje – ekonomija koja raste i ispunjava stanovništvo optimizmom. Očekivanje inflacije u skorijoj budućnosti navodi kupce da očekuju poskupljenje proizvoda u skorijoj budućnosti, stoga gomilaju zalihe. Povećana državna potrošnja također može biti uzrok inflacije potražnje; širenje i gradnja infrastrukture – novih autoputova ili zgrada, primjerice. Takvi pothvati ne samo da privlače domaće već i strane investitore, što dovodi do povećanja novčane mase u zemlji, povećanoj potražnji i visini cijena. Slijedeći uzrok inflacije potražnje može biti devalvacija tečaja pri čemu domaći tečaj gubi na snazi u odnosu na inozemni. Tada je domaća valuta „jeftinija“ u odnosu na inozemnu. To je situacija koja može dovesti do skupljeg uvoza i jeftinijeg izvoza. Tada je domaćim potrošačima isplativije kupovati lokalne proizvode što može povećati domaću potražnju i samim time inflaciju potražnje. Monetarnom politikom također se može potaknuti inflacija. Naime, središnja banka samovoljno može potaknuti veću potražnju za novcem ukoliko snizi svoje kamatne stope, primjerice referentnu stopu. To posljedično smanjuje stambenu kamatnu stopu i onu za kredite, čime su ljudi potaknuti na trošenje i povećava se potražnja.

S druge strane, inflacija troškova je inflacija koja nastaje isključivo na strani ponude. Do nje će doći ukoliko dođe do većeg povećanja cijene energije ili ključnih inputa za proizvodnju, zbog pretjeranog tiskanja novca ili zbog kupovine stranih valuta i obveznica koji izazivaju devalvaciju (Babić, 1993). Najozbiljnija naftna kriza dosada dogodila se 1973. godine kada je

Organizacija zemalja izvoznica nafte (OPEC) povisila cijenu barela nafte s tri na pet dolara, a ista se kroz period od godinu dana popela čak na dvanaest. To je prouzročilo tzv. *naftni šok* (Hrvatska enciklopedija-b, n.d.). Upravo je to primjer troškovne inflacije, ključan input mnogih outputa drastično je poskupio, stoga je lančanom reakcijom poskupjelo niz drugih proizvoda.

Jedna od vrsti inflacije je i strukturna inflacija. Ona najčešće nastaje u siromašnim zemljama koje „izgore“ u želji za razvitkom. Javlja se zbog poremećaja u potražnji ili zbog troškovnih turbulencija, stoga se može shvatiti kao kombinacija inflacije ponude i potražnje (Babić, 1993). Zbog prevelikog razvitka pojedinih djelatnosti, druge naprotiv bivaju zapostavljene.

Inflacija može nastati i zbog povećanja cijena uvoznih proizvoda; tada se naziva uvezenom inflacijom. Njoj su sklonije otvorene privrede s negativnim neto izvozom (Jeleč Raguž, 2020). Naime, ako poskupe cijene uvezenih proizvoda i usluga, poskupit će i one po kojima se isti prodaju, jer se efekt prenosi između zemalja koje sudjeluju u međunarodnoj razmjeni (Jeleč Raguž, 2020). U domaćoj privredi to je vrsta inflacije koja nastaje zbog djelovanja vanjskih čimbenika, kao što je to recimo bio slučaj troškovne inflacije kada je drastično poskupjela cijena nafte u 1973. godini (Hrvatska enciklopedija-c, n.d.).

3.4 Antiinflacijska politika

Prema Hrvatskoj enciklopediji, antiinflacijska politika neizostavan je dio stabilizacijske politike, a obično i njen sinonim. Predstavlja „Skup mjera koje se poduzimaju u okviru opće ekonomske politike radi suzbijanja inflacije.“ (Hrvatska enciklopedija-a, n.d.). Ekonomska znanost ne može predvidjeti inflaciju, no može sugerirati osnovne mjere za njezino suzbijanje, govori Benić (2016). Jednu od glavnih mjera antiinflacijske politike čini monetarna politika, pri čemu HNB i ESB navode kako je jedan od njihovih glavnih ciljeva upravo suzbijanje inflacije. Zajedno s njom fiskalna politika drugi je alat za suzbijanje inflatornih posljedica.

Babić (1993) navodi kako se borba protiv inflacije uglavnom provodi u obliku odgovarajućeg programa stabilizacije, koji može biti ortodoksan¹ ili heterodoksan². Ortodokсни stabilizacijski programi sastoje se od restriktivne fiskalne i monetarne politike, dok heterodokсни stabilizacijski programi osim tih dviju vrsti politika upotrebljavaju i privremenu kontrolu, najčešće zamrzavanje cijena i nadnica. U prvoj godini programa brže će se suzbiti inflacija ako je im-

¹ Riječ ortodoksan proizlazi iz grčkog jezika što znači „ispravno mišljenje“, a označava onog koji se vjerno pridržava nekih načela.

² Riječ heterodoksan označava nešto što odstupa od uobičajenog vjerovanja ili učenja.

plementiran heterodokсни program jer je veći pritisak na smanjivanje potražnje putem uvede-nih ograničenja plaća i kontrole cijena (Babić, 1993).

Suzbijanje inflacije potražnje temelji se na suzbijanju potražnje nad ponudom (Babić 1993). Mjere kojima se to postiže su monetarne i fiskalne. Mjere monetarne politike odnose se na odluke središnjih banaka koje određuju visinu kamatnih stopa i dostupnost novca. Središnja banka nastojat će povećati kamatne stope kako bi smanjila količinu kredita i novca u optjecaju (Benić, 2016). To automatizmom dovodi do smanjenja investicija i osobne potrošnje. Posljedično, doći će do manje zaposlenosti, manjeg dohotka, manje potrošnje i manje inflacije. Također, mogu se upotrijebiti mjere fiskalne koja može djelovati na dva načina: poreznom politikom i proračunskom politikom (Benić, 2016). Politike poput povećanja poreza ili uvođenja novih, smanjuju osobnu potrošnju i investicije. Također, mogu se smanjiti javni rashodi, koji smanjuju proračunsku potrošnju, ukupnu proizvodnju, dohotke te naposljetku – inflaciju (Benić, 2016).

Inflaciju troškova teže je obuzdati klasičnim mjerama u usporedbi s inflacijom potražnje. U ovom slučaju najčešće se upotrebljava heterodokсни program stabilizacije u kojem se uvode dodatne vladine mjere kojima ona utječe na visinu plaća, to je stoga što je njihovo povećanje najčešće glavni razlog njenog nastanka (Babić, 1993). Budući da su se povećale plaće, proizvođači povećavaju cijenu proizvoda kako bi maksimizirali dobit. Kako su u tom trenu visoke i plaće i cijene, ukupan profit se smanjuje. Pad profita rezultira smanjenjem investicijske potrošnje, gospodarskog rasta te padom razine zaposlenosti. Najčešća politika koja se koristi za suzbijanje ove vrste inflacije je politika dohodaka. Vlada pokušava obuzdati rast plaća te ih održati u mjeri proporcionalnoj s proizvodnosti.

Kod suzbijanje strukturne inflacije koja je karakteristično za nerazvijene zemlje te zemlje u tranziciji, prethodno navedene mjere neće biti učinkovite (Bujas, 1994). Najbolja mjera u tom slučaju je da gospodarstvo realno sagleda u koje grane gospodarstva se ulaže prekomjerno, a koje su zapostavljene i niskorazvijene te pokuša izbalansirati taj jaz (Benić, 2016). Ukoliko je moguće, potrebno je ujednačiti visinu plaća u svim sektorima nacionalnog gospodarstva.

4. Udar na hrvatsko gospodarstvo pojavom Covid-19 virusa

Ekonomске krize, nevezano uz razlog nastanka, „sveti gral“ su ekonomske znanosti. Iako su negativne, one otkrivaju stvarnu snagu gospodarstva i države (Jurčić, 2022). Godine 2020. godine službeno je započela pandemija koja je promijenila živote ljudi iz korijena te samim

time utjecala na gospodarstvo i ekonomska kretanja. U sljedećem potpoglavlju bit će detaljno pojašnjen začetak pandemije te turbulencije koje su dovele do poremećaja u gospodarstvu.

4.1 Širenje virusa i proglašenje pandemije

Na samom kraju 2019. godine nitko nije niti slutio da započinje nova pandemija globalnih razmjera. Sve je započelo 31.12. u kineskom gradu Wuhanu gdje je zabilježena nekolicina oboljelih od upale pluća, za koju je utvrđeno da je uzrokovana COVID-19 virusom, do tada nepoznatim sojem koronavirusa (HZJZ, 2020). Izvor toga virusa i dan danas je predmet istraživanja. Do sada postoji više nagađanja nego činjenica koje opisuju njegov nastanak. Prvi klaster oboljelih bio je povezan s tržnicom morskih plodova u istoimenom gradu, iako slučajevi oboljelih koji nisu povezani s tržnicom, tu teoriju isključuju. Također postoje nagađanja da je nastao kao životinjska bolest među šišmišima, koja se kasnije prenijela na ljude. Nije isključena ni teorija koja govori da je virus umjetno stvoren u laboratoriju, odnosno da je posljedica nesreće u kineskom laboratoriju u Wuhanu. Dokazano je da se u tom laboratoriju eksperimentiralo sa sojem koronavirusa čija se genska sekvenca 93,3% poklapa s onom COVID-19 virusa (Freund, 2021). Neki njegovi simptomi bili su kašalj, temperatura, umor, grlobolja, poteškoće disanja te gubitak okusa i mirisa, navodi HZJZ (2020).

Bolest je svakoga pogađala individualno ovisno o njegovom zdravstvenom stanju. Slučajevi su varirali od onih asimptomatskih do smrtonosnih. Bolest se širila brzo i rapidno. Prenosila se respiratornim kapljicama koje bi zaražena osoba ispustila pri kihanju, kašljanju, razgovoru ili puhanju nosa.

Vlade diljem svijeta raznim mjerama pokušavale su usporiti njeno širenje; no u kratkom vremenskom roku proširila se od Azije do Sjeverne Amerike i Australije, te naposljetku Europe. Prva zemlja sa zaraženim u Europi bila je u Francuska, zatim su ih bilježile i Njemačka, Finska te Italija. Prvi slučaj oboljelog u RH zabilježen je krajem veljače 2020. godine. Iste godine 11. ožujka Svjetska zdravstvena organizacija službeno je proglasila pandemiju.

Tijekom vremena bolest je mutirala i počele su se pojavljivati razne varijante tog virusa. Sojevi koji su izazvali zabrinutost su dobili imena po grčkom alfabetu, alfa, beta, gama, delta i omikron. Znanost je išla u korak s vremenom te su izumljena razna cjepiva od strane Pfizera, AstraZenece, Moderne, Johnson & Johnson's Janssena koja su pokušala zaustaviti

širenje bolesti, Vlada je poticala na cijepljenje, ali to je bila osobna odluka svakog pojedinca. Pokazalo se kako nema efikasnog lijeka ni tretmana za dijagnozu koronavirusom.

U slučaju zaraze koronavirusom i blagih simptoma, preporučuje se odmor, zdrava prehrana, te paracetamol za ublažavanje bolova. Većina slučajeva je bila blagog oblika, dok su oni teži zahtijevali bolničko liječenje. Zanimljivo je kako neke osobe koje su preboljele COVID-19 danima, tjednima pa i mjesecima nakon mogu osjećati simptome te bolesti, tzv. post COVID-19 sindrom, ili “Long COVID” (Sv. Katarina, Specijalna bolnica, n.d.). Najčešće su simptomi vezani uz dišni sustav, a očituju se kroz suhi kašalj, bol u grudima te osjećaj otežanog disanja. No, može se očekivati i kroničan umor, gubitak osjeta i mirisa, poremećaj pamćenja i koncentracije, noćno znojenje, glavobolja, kožni osip, te gubitak kose (Sv. Katarina, Specijalna bolnica, n.d.). U nekim slučajevima simptomi bolesti mogu nestati te se vratiti s vremenom. Iako je COVID-19 respiratorna bolest, ona može zahvatiti sve životne sustave.

Kraj pandemije u Hrvatskoj je službeno proglašen 11 svibnja 2023. (NN 51/2023), što predstavlja nepune 3 godine življenja pod ograničavajućim mjerama koje su uvelike utjecale na gospodarstvo, pogotovo na inflaciju koja se osjeća i dan danas.

4.2. Zatvaranje gospodarstva

Prvi cilj vladama diljem svijeta bio je sprječavanje širenja koronavirusa iz Kine na druge države, no zbog raznih međunarodnih putovanja, cilj nije ostvaren. Ta vrlo infektivna bolest u kratkom roku proširila se i na Hrvatsku, kada se pojavio prvi bolesnik koji je došao s puta iz Italije. Vlade država individualno su morale donositi mjere za sprječavanje širenja koronavirusa, a u Hrvatskoj je za to bio zadužen Stožer civilne zaštite. Za početak su bila ograničena putovanja izvan zemlje, uvedeno je obvezno nošenje maski u zatvorenom prostoru. No, mjere su postajale sve rigoroznije, a bolest sve veća prijetnja, što je postepeno vodilo u zaključavanje gospodarstva.

Transport i turizam bile su prve djelatnosti pogođene pandemijom, zatim se kriza prelila i na ostatak gospodarstva (Jurčić, 2022). Iako Hrvatska nije donosila tako ekstremne mjere kao određene zemlje koje su uvodile policijski sat, početkom ožujka 2020. Nacionalni stožer donio je odluku o zatvaranju škola i sveučilišta, u kojima je nastava morala biti prilagođena asinkronom načinu učenja. Izbivanje iz školskih klupa se odužilo, a s vremenom učenici i

studenti prvi se puta susreću sa online nastavom. Nedugo zatim, samo tjedan dana kasnije, donose se mjere za zatvaranje ugostiteljskih objekata - kafića i restorana, te ostalih neobaveznih uslužnih zanimanja.

To je bio jedan od najvećih udaraca na gospodarstvo. Nakon par dana, došao je novi paket mjera, koji je zabranjivao sva veća javna okupljanja. Bilo je dopušteno druženje svega do pet osoba u zatvorenom prostoru. Zatvorile su se granice i došlo je do nemogućnosti ulaska u zemlju. To je, dakako, utjecalo na globalnu trgovinu; prvenstveno je uzrokovalo probleme vezane uz logistiku. Uvoz i izvoz bili su ograničeni, bio je usporen proizvodni proces, zakrčenost u lukama, obim dostupnih transportnih sredstava bio je sužen, a sve je to utjecalo na kašnjenje u pravovremenoj isporuci proizvoda. Kako je broj zaraženih padao i rastao, tako su se proporcionalno mjere pooštravale i ublažavale.

Pandemija je uzburkala do tada normalan način života, kako zdravstveno, tako psihički i ekonomski. Osim poremećaja u gospodarskim aktivnostima, pandemija je dovela do poremećaja na tržištu rada. Većina djelatnosti pretrpjela je pad broja zaposlenih, tj. povećanje nezaposlenosti. Najviše se očitovala kod uslužnih zanimanja – trgovaca, kuhara i konobara dok je potražnja za informatičkim stručnjacima i građevinarima porasla. Zbog toga što se Hrvatska našla u nezavidnom položaju jer je njen glavni grad 22. ožujka 2020. godine pogodio potres magnitude 5,5 stupnjeva po Richteru, nakon kojeg su se zabilježile veće materijalne štete na zagrebačkoj katedrali, pravnom fakultetu, te mnogim drugim zgradama u Zagrebu. (Bonevska i dr., 2021).

Što se tiče psihičkog aspekta, među ljude se uvukao strah, nervoza, zbunjenost pa i histerija, koja je utjecala na ponašanje potrošača. Kupci su mahinalno, iz straha, počeli kupovati velike količine wc papira, brašna, ulja, kvasca, zaštitnih maski za lice i slično, što je dodatno stvaralo probleme za proizvođače i distributere. Svi ovi navedeni čimbenici spadali su pod ono što se tada smatralo “novo normalno”. Takav režim nije mogao potrajati dugo jer bi posljedice za gospodarstva diljem svijeta bile fatalne. Stoga su se mjere s vremenom pooštatile, no većina aktivnosti je uvjetovala cijepljenje ili testiranje na koronavirus.

Kako su mjere postajale sve rigoroznije tako su se i pojavljivale kritike Nacionalnom stožeru civilne zaštite. Bivši oporbeni zastupnik Hrvatskog sabora Mirando Mrsić je u priopćenju istaknuo da se u donesenim mjerama nalazi niz nelogičnosti; primjerice, da se otkazuju kulturna okupljanja s 50-ak sudionika, a održavaju svadbe sa 100-tinjak, te da se ne otkriva stvarno stanje. Smatrao je da su vrijedila dvostruka pravila i da su mjere uzrokovale

psihološki kaos. Naglasio je kako se za oboljele nije pružala učinkovita zdravstvena skrb te da su troškovi samostalnog testiranja previsoki (Korda, 2020).

U sklopu Jutarnjeg lista, dnevnih novina koje izlaze u Hrvatskoj, Jutarnji.hr proveo je istraživanje među građanima o tome jesu li mjere bile pretjerane. Rezultati objavljeni na njihovom portalu Jutarnji.hr (2020) je pokazalo da se 20% ispitanika složilo s tom tvrdnjom, ostalih gotovo 80% smatralo ih je dobro odmjerjenima. Samo 1.1% ispitanika smatralo je da su mjere bile nedovoljne.

4.3 Ekonomske posljedice krize

Pandemija je imala posljedice na sve aspekte ljudskog društva, a kako je već navedeno, službeno je trajala do 11. svibnja 2023. godine. U Hrvatskoj je do 2024. godine zabilježeno 1 317 144 slučajeva zaraze koronavirusom, a smrtno je završila za 18 752 bolesnika, no većina istih je zabilježena tijekom službenog trajanja pandemije. (Svjetska zdravstvena organizacija, 2024). Propisane mjere koje su pokušale usporiti širenje bolesti također su usporavale gospodarske aktivnosti i poremetile socijalne kontakte. COVID-19 pandemija utjecala je na mentalno zdravlje nacije, dovela je do povećane količine stresa, češćih slučajeva anksioznosti i depresije. Zbog prevelike doze naručenih cjepiva, a premalog odaziva, Hrvatska je bila primorana baciti velike količine istog zbog isteka roka trajanja (Dnevnik.hr, 2023). Postojeću pandemijsku krizu može se povezati s više šokova jer je zatvaranje gospodarstva onemogućilo proizvodnju i potražnju (Bogdan, 2022).

Pandemija je pokrenula značajan ekonomski pad koji je rezultirao povećanjem nezaposlenosti, zatvaranjem poduzeća, poremećajima u globalnim opskrbnim lancima, smanjenjem BDP-a, gubitcima u turizmu te mnogim drugim posljedicama.

Iduća tablica 1 prikazuje podatke o BDP-u Hrvatske u razdoblju 2019.-2023.

Tablica 1 kretanje Bruto domaćeg proizvoda u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2019.-2023.

Godina.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Nominalni BDP (mil. €)	55.263	50.973	58.850	68.373	76.472
BDP po stanovniku (u EUR)	13.594	12.593	15.171	17.732	19.847
BDP - realna godišnja stopa promjene (u %)	3,4	-8,5	13,0	7,0	3,1
Realni BDP po stanovniku	13.114	12.048	14.212	15.303	15.781
Realni BDP (mil. €)	53.311	48.769	55.129	59.003	60.809

Izvor: HNB (2024), Svjetska banka (2024) za realni BDP

Većina analitičara smatrala je da će hrvatski BDP u prvoj pandemijskoj godini (2020.) pasti čak za 10% u odnosu na prethodnu. No dvoznamenkasti pad nije se dogodio, BDP je smanjen na 8,5% (HNB-a, 2024). Takav rekordan pad nije zabilježen još od globalne financijske krize 2009. godine, koji je iznosio 7,3% (Lider Media, 2021). Aktualnom padu pridonijeo je pad izvoza, ponajviše usluga te pad osobne potrošnje. Takvi podaci nisu neočekivani; sve zemlje su trpjele takve posljedice. No u usporedbi s okolnim europskim zemljama poput Rumunjske, Bugarske, Češke i Slovačke, Hrvatska je doživjela najsnažniji pad (više o tome u potpoglavlju 5.2.). Najveći doprinos realnom BDP-u u 2020. godini zabilježen je u djelatnosti poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo te je, zbog navedenog potresa građevinarstvo također nastavilo s pozitivnim stopama rasta (Lider Media, 2021). Najviše je bio pogođen tercijarni sektori posebice ugostiteljstvo i turizam. Svjetska turistička organizacija (eng. World Tourism Organization, UNWTO) procijenila je da se međunarodni turizam smanjio za 60%. RH je jedna od članica EU koja je najviše ovisna o turizmu. Taj udio čak iznosi 24% BDP-a (Lider Media, 2021). Tijekom ljetne sezone stanovništvo je postajalo aktivnije i mnoga poduzeća su zapošljavala dodatne radnike. “U usporedbi s ostalim članicama EU, prema podacima Eurostata, Hrvatska ima najveći udio broja zaposlenih u turističkim djelatnostima u okviru poslovnog sektora (13%), nakon Grčke, Cipra i Irske, a

ima i najizraženiju sezonalnost turizma“ (Burilović, 2020., 3). U 2020. godini nakon pet godina rasta zaposlenosti i šest godina pada nezaposlenosti ti trendovi bili su prekinuti.

Nisu sve posljedice pandemije bile tako negativne; pandemija je pridonijela razvoju novih istraživanja, izumu novih cjepiva, digitalnoj transformaciji koja se najviše očitovala u obrazovnom sustavu, online nastavi koja dotad nije bila zastupljena, a danas se i nakon pandemije prakticira.

4.3.1. Nacionalni plan oporavka i otpornosti

Nakon pandemijom uzrokovane krize, najveće nakon Prvog svjetskog rata, glavni organi Europske unije 2021. godine osmislili su poseban Mehanizam za oporavak i otpornost. Predviđeno mu je trajanje od 2021. godine do 2026. godine. Taj plan i program vrijedan je 1,8 bilijuna eura, a cilj mu je ublažiti gospodarske i socijalne posljedice pandemije koronavirusa (Vlada RH-a, 2021). Kako bi dobili dio tih sredstava, svaka zemlja članica morala je osmisliti svoj program za oporavak i otpornost, koji se sastoji od niza mjera i reformi.

Vlada je odlučila da se hrvatski Nacionalni plan oporavka i otpornosti (NPOO), koji je usvojen u veljači 2021. godine, sastoji od pet komponenti i jedne inicijative. Komponente su sljedeće:

- 1) gospodarstvo
- 2) javna uprava, pravosuđe i državna imovina
- 3) obrazovanje, znanost i istraživanje
- 4) tržište rada i socijalna zaštita
- 5) zdravstvo.
- 6) inicijativu je predstavljala obnova zgrada.

Hrvatska planira obnoviti gospodarstvo kroz nove reforme održivog razvoja, uvođenje novih tehnologija te prijelaza na kružno gospodarstvo. Kako je turizam jedna od najvažnijih i najpogođenijih hrvatskih gospodarskih grana, ulagat će se u njegov oporavak, razvoj i jačanje putem digitalne tranzicije.

Kod komponente javne uprave, pravosuđa i državne imovine cilj je digitalizirati navedene sastavnice, dovesti ih na jednu novu razinu učinkovitosti, nepristranosti i ažurnosti te povećati kvalitetu pružanja usluga i ojačati borbu protiv korupcije (Vlada-a, 2021).

Obrazovanje je također pretrpjelo snažan udarac; prvi puta su se profesori i učenici/studenti ozbiljnije susreli s online nastavom. Uz pomoć znanosti i istraživanja u budućnosti se želi osigurati najadekvatniji način obrazovanja koji izazovi poput pandemije ne bi u tolikoj mjeri omeli.

Iako je Vlada na početku pandemije donijela mjere za očuvanje radnih mjesta, donesene su nove mjere aktivne politike zapošljavanja. Dodatan fokus stavlja se na programe cjeloživotnog učenja i usavršavanju radnika kako bi se mogli prilagoditi novim uvjetima na tržištu rada.

Glavna podkomponenta zdravstva, koje je bilo nositelj pandemije, je ojačati njegovu funkciju i unaprijediti skrb na svim razinama. Planira se omogućiti digitalizaciju zdravstva putem telemedicine i medicinske robotike, te omogućavati veću zdravstvenu skrb socijalno najugroženijima.

Jedina inicijativa među svim ostalim komponentama: obnova zgrada, zalaže se za saniranje posljedica razornih potresa koji su pogodili Zagreb i Banovinu te prouzročili štetu od otprilike 17.1 milijardi eura (129 milijardi kuna). To je inače skoro cijeli iznos državnog proračuna. Cilj je izgraditi bolje i čvršće zgrade koje bi bile otpornije na buduće prirodne nepogode.

Hrvatska je osobito obratila pozornost na reforme i investicije koje se tiču zelene i digitalne tranzicije i transformacije. Osim toga, u fokusu je ulaganje u sredstva za politiku sljedeće generacije djece i mladih. Cilj ovoga plana je da mjere pridonese pametnom, uključivom i održivom rastu, uz povećanje broja radnih mjesta, produktivnosti i konkurentnosti gospodarstva, kao i jačanju gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije Hrvatske. Hrvatska je za svoj Plan osigurala sredstva od 9,9 milijardi eura (što je približno 74,65 milijardi kuna) od toga 6,3 milijarde eura čine bespovratna sredstva, a ostale 3,6 milijarde eura zajmovi (Vlada RH-a, 2021).

Plan je razvijen od strane Vlade te je ona odredila u koju svrhu i na koji način će se novac dobiven od EU potrošiti. Prije nego što je u javnost pušten cjeloviti dokument, bio je dostupan samo sažetak plana. Pošto je bio nepotpun i nejasno definiran, pojavila su se kritike,

posebice od strane oporbe, ali i nezavisnih stručnjaka. Primjerice, Marija Selak Raspudić, tadašnja zastupnica Mosta smatrala je kako sažetak Plana pomalo apsurdan te da su u njega stavljene apsurdne stvari koje ne postoje, poput digitalizacije etičkog sustava državnih službenika, zapošljavanja novih stručnjaka u svrhu deinstitucionalizacije i prevencije institucionalizacije (Tportal, 2021). Vesna Vučemilović iz Domovinskog pokreta istaknula je kako u sažetku Plana nisu predstavljeni konkretni ciljevi, te ga je okarakterizirala previše generalnim. Tražila je da se oporbi dostavi cjeloviti program te mjerljivi ciljevi (Tportal, 2021). Predstavnik SDP-a Josip Tica složio se da je sažetak nejasan, te je zamijetio da se politika EU promijenila; da ona više ne teži štednji već potrošnji (Tportal, 2021). Slične primjedbe iznijeli su i drugi oporbeni zastupnici u tadašnjem sazivu Sabora.

5. Inflatorna kretanja u Republici Hrvatskoj tijekom i nakon Covid-19 krize

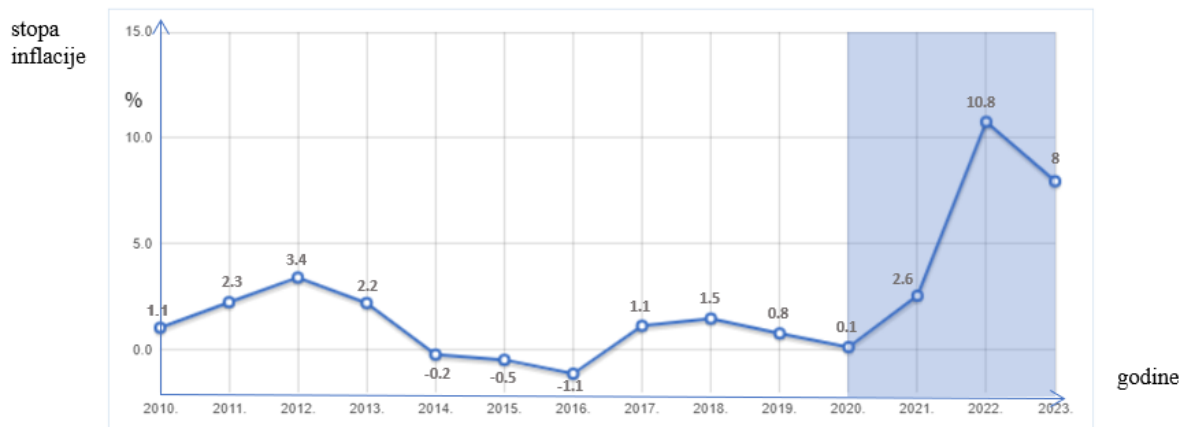
Hrvatska je godinama imala stabilnu stopu inflacije, no kao i sve zemlje svijeta, proživjela je turbulentno razdoblje 2020. godine. Inflacija je doživjela svoj zamah nakon 2020., kakav se nije dogodio godinama unazad. Iako Hrvatsku očekuje još dug put do optimalne razine, situacija se s vremenom poboljšala. Prema zadnje raspoloživim podacima, inflacija je u svibnju 2024. iznosila 3.3%.

5.1 Razvoj inflacije u Hrvatskoj u razdoblju 2010. – 2023.

Kako bi se pomnije razumjele i dočarale turbulencije, grafički će se prikazati dostupni podatci o inflaciji prije, tijekom i nakon same pandemije. Grafikon 1 prikazuje prosječne godišnje stope inflacije od 2010. do 2023. godine u Republici Hrvatskoj.

Sljedeći grafikon prikazuje razinu stope inflacije u postotcima u razdoblju 2010.-2023.

Grafikon 1 razina stope inflacije u razdoblju 2010.-2023

Izvor: DZS (2024)

Napomena: osjenčano razdoblje odnosi se na razdoblje pandemije Covid-19 virusa

Do 2020. godine inflacija je bila blaga, čak u određenim periodima ispod 0, odnosno prelazila je u deflaciju. No, nakon prijelomne 2020. pandemijske godine inflacija je doživjela vratoloman uzlet. Inflacija je kao i većina stvari u svakodnevnom životu, ukoliko je pravilno dozirana – poželjna. Ciljana stopa inflacije u srednjem toku iznosi 2% (ESB-b, 2024). No prema priloženom grafikonu, može se primjetiti da je inflacija tijekom i nakon koronakrize bila višestruko veća od tog postotka. Inflacija je u 2022. godini prelazila dvoznamenkasti broj, te je samim time izlazila iz okvira umjerene inflacije. Kako se za mjerenje inflacije uzimaju dobra koja kućanstva najviše troše, tako se i potrošačka košarica tijekom pandemije mijenjala; u nju su se počela ubrajati dezinfekcijska sredstva, jednokratne maske za lice, rukavice i sl. Kako je njihova cijena rasla zbog rasta potražnje, postepeno se povećavala i inflacija.

No, inflacija se nastavila i nakon koronakrize, a za tu pojavu odgovorna su tri osnovna razloga (ESB-c, 2021):

- ubrzano ponovno otvaranje gospodarstva
- više cijene energije
- “bazni učinak”.

Nakon što je pandemija došla svome kraju, otvorili su se svi uslužni objekti koji dotad nisu radili. Ljudi su krenuli trošiti novac koji za vrijeme pandemije nisu imali gdje potrošiti, a odlasci kod frizera, na kave i u restorane vratili su se ljudima u naviku. Poduzeća su u tom trenu uvidjela priliku za podizanje cijena, svjesni toga da ih kupci neće napustiti. Dodatan

problem bio je povećana potražnja nad ponudom koji su poduzetnici pokušavali nadomiriti podizanjem cijena.

Na povećanje opće inflacije utjecao je porast cijene energenata koji je zabilježen od 2021. godine. Ruska invazija na Ukrajinu dodatno je pogoršala situaciju. Ukrajina kao žitnica Europe smanjila je izvoz koji se posljedično osjetio na poskupljenju pekarskih proizvoda (Vijeće Europske unije, 2024).

Inflacija se mjeri, kako je napomenuto u potpoglavlju 3.2, kao promjena cijena u tekućoj godini odnosu na baznu godinu, Cijene su početkom pandemije bile niske (2020.), ako se uspoređuju s aktualnijima (2021.), razlika će biti drastična. To se naziva bazni učinak, ali on bi ubrzo trebao nestati (ESB-c, 2024).

Hrvatska je osim potresa, specifična i po tome da je pred sami službeni kraj pandemije, 1. siječnja 2023., promijenila valutu. Iz svima dobro znane kune ušla je u eurozonu i postala jubilara 20. članica. Iako su ekonomski stručnjaci isticali kako to direktno neće utjecati na povećanje inflacije, većina poduzetnika je ipak povećala cijene u godini pred uvođenje eura te zaokružila iste u godini uvođenja na koji cent više. U godini njegovog uvođenja rijetki su oni koji su cijene zadržali na istoj razini ili ih zaokružili na manju decimalu. To potrošačima dakako nije bilo ugodno, stoga je većina sindikata zahtijevala povećanje plaća, čime se inflacija s vremenom produblivala.

Uvođenje eura donijelo je svoje prednosti i nedostatke (Hrvatska privredna banka, 2024). Najvećom prednošću ističu se značajno manji rizici i sniženi troškovi zaduživanja. Smatra se da je Hrvatska ovim činom postala atraktivnija za ulagače i turiste. Dodatna je prednost što Hrvatska odsad može računati na podršku ESB-a kod problema s likvidnošću. S druge strane, Hrvatska je pristupila eurozoni u apsolutno nesigurnim vremenima. Samo uvođenje eura sa sobom nosi određenu stopu inflacije, a ona je već tada bila u značajnom porastu zbog same pandemije (Marović, 2022).

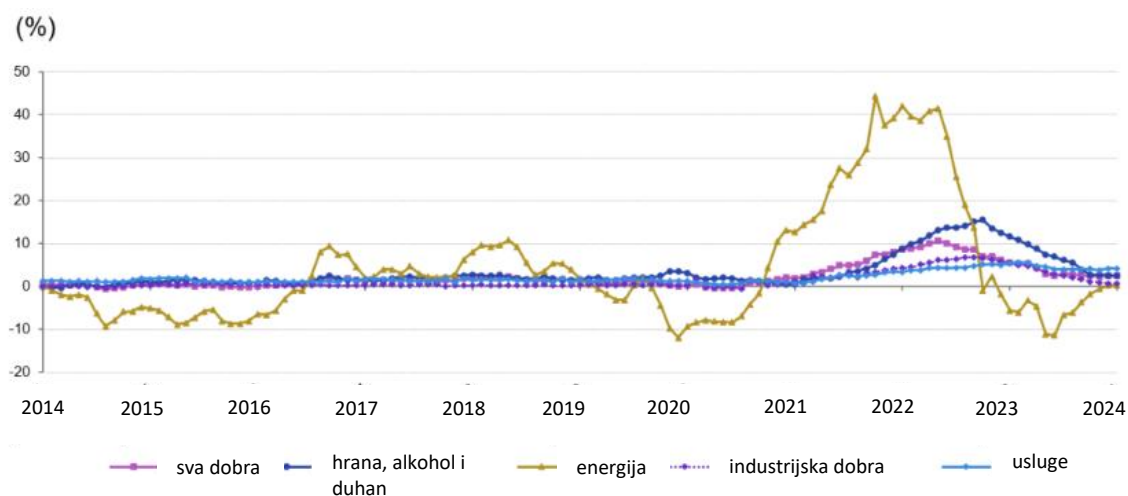
Guverner HNB-a, Boris Vujčić, komentirao je kretanje inflacije te objasnio zbog čega ju ljudi krivo percipiraju i zašto je ona toliko velika. (Vasilj, 2024). Istaknuo je da ljudima na umu kumulativna inflacija, ona koja se protezala prošlu godinu dana, a ne ona trenutna koja je značajnije manja. Također guverner najavljuje daljnje smanjenje inflacije u 2024. godini te je istaknuo da su plaće rasle značajno više od same inflacije, a da situacija nije tako alarmantna kako ju populacija percipira (Vasilj, 2024).

5.2 Inflacija u Hrvatskoj iz europske perspektive

U Hrvatskoj se kao generalna mjera izračuna inflacije koristi indeks potrošačkih cijena (IPC) koji mjeri promjene u razini cijena dobara i usluga koje stanovništvo plaća, nabavlja i konzumira tijekom vremena. Kako je RH članica EU od 1. srpnja 2013. godine, ubraja se u države članice koje ulaze u izračun HIPC indeksa, odnosno harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena, koji „predstavlja skupinu europskih indeksa potrošačkih cijena izračunatih prema harmoniziranom pristupu i posebnom setu definicija koji omogućuje usporedivu mjeru inflacije u području eura, Europskoj uniji, Europskome ekonomskom području te za zemlje kandidatkinje“ (HNB-b, 2016). IPC i HIPC računaju se temeljem jednakih reprezentativnih košarica dobara i usluga, no glavna je razlika u obuhvatu stanovništva. Dakle, IPC je opća mjera inflacije u nacionalnim okvirima jedne države, dok HIPC obuhvaća ukupnu potrošnju kućanstva na ekonomskom teritoriju i ta potrošnja nije uključena u nacionalni indeks potrošačkih cijena (HNB-b, 2016).

U grafikonu 2 mogu se iščitati stope inflacije u eurozoni u periodu 2014. - 2024. godine.

Grafikon 2 stopa inflacije u eurozoni u periodu 2014.-2022. godine

Izvor: Eurostat (2024)

Eurostat, odnosno Statistički ured EU, prikuplja i publicira statističke podatke eurozone i ostalih zemalja radi ekonomskog informiranja tijela EU i šire javnosti. Prema Eurostatu i grafikonu 2 inflacija je u 2024. godini u Europi dovedena na stabilnu razinu, odnosno barem puno stabilniju u odnosu na inflaciju iz 2023. Ona je svojevrsan vrhunac dosegla 2022. godine kada je u većini zemalja bilježila dvoznamenkaste iznose. Te godine najviša stopa

inflacije u RH izmjerena je u studenom, a iznosila je 13.0%, ona ujedno predstavlja najveću zabilježenu inflaciju u RH od početka borbe s Covid-19 virusom (Eurostat, 2024).

Tablica 2 prikazuje najnovijih stopa inflacije u postotku u periodu 2023.- travanj 2024.

Tablica 2 stope inflacije u periodu listopad 2023. – travanj 2024.

	10. 2023.	11.2023.	12.2023.	1.2024	2.2024.	3.2024	4.2024	5.2024
Austrija	4,9	4,9	5,7	4,3	4,0	4,1	3,4	3,3
Belgija	-1,7	-0,8	0,5	1,5	3,6	3,8	4,9	4,9
Bugarska	5,9	5,5	5,0	3,9	3,5	3,1	2,5	2,7
Češka	9,5	8,0	7,6	2,7	2,2	2,2	3,1	2,8
Cipar	3,6	2,4	1,9	2,1	2,1	1,6	2,1	3,0
Danska	-0,4	0,3	0,4	0,9	0,6	0,8	0,5	2,1
Estonija	5,0	4,1	4,3	5,0	4,4	4,1	3,1	3,1
Finska	2,4	0,7	1,3	1,1	1,1	0,6	0,6	0,4
Francuska	4,5	3,9	4,1	3,4	3,2	2,4	2,4	2,6
Grčka	3,8	2,8	3,7	3,2	3,1	3,4	3,2	2,4
Hrvatska	6,7	5,5	5,4	4,8	4,8	4,9	4,7	4,3
Irska	3,6	2,5	3,2	2,7	2,3	1,7	1,6	2,0
Italija	1,8	0,6	0,5	0,9	0,8	1,2	0,9	0,8
Latvija	2,3	1,1	0,9	1,1	0,6	1,0	1,1	0,0
Litva	3,1	2,3	1,6	1,1	1,1	0,4	0,4	0,9
Luksemburg	2,1	2,1	3,2	3,0	3,2	3,2	3,0	3,2
Mađarska	9,6	7,7	5,5	3,7	3,0	2,7	2,4	2,3
Malta	4,2	3,9	3,7	3,7	3,0	2,7	2,4	2,3
Nizozemska	-1,0	1,4	1,0	3,1	2,7	3,1	2,6	2,7
Njemačka	3,0	2,3	3,8	3,1	2,7	2,3	2,4	2,8
Poljska	6,3	6,3	6,2	4,5	3,7	2,7	3,0	2,8
Portugal	3,2	2,2	1,9	2,5	2,3	2,6	2,3	3,8
Rumunjska	8,3	6,9	7,0	7,3	7,1	6,7	6,2	5,8
Slovačka	7,8	6,9	6,6	4,4	3,8	2,7	2,4	2,6
Slovenija	6,6	4,5	3,8	3,4	3,4	3,4	3,0	2,5
Španjolska	3,5	3,3	3,3	3,5	2,9	3,3	3,4	3,8
Švedska	4,0	3,3	1,9	3,4	2,6	2,3	2,4	2,5

Izvor: Eurostat (2024)

Prema podacima u tablici 2 može se vidjeti kako je stopa inflacije u Hrvatskoj 2024. godine bila u blagom porastu između veljače i ožujka, zbog također blagog porasta cijene prehrambenih namirnica koje su građanima najvažnije. DZS izvještava kako je prema

indeksu potrošačkih cijena, cijena dobara i usluga u svibnju 2024. godine u odnosu na 2023. znatno porasla, a promatrane su glavne komponente indeksa, odnosno usluge, hrana, piće i duhan, te industrijske neprehrambene proizvode bez energije. Taj porast cijena glavni je razlog hrvatskog prednjačenja u inflaciji (DZS, 2024).

Hrvatska unatoč snažnoj borbi protiv inflacije, još uvijek zaostaje za prosjekom EU. Prema posljednjim podacima koji su raspoloživi za sve zemlje članice EU, godišnja stopa inflacije mjerena HICP indeksom na razini Unije iznosila je 2,6% u travnju 2024. godine, dok je u Hrvatskoj za isti period iznosila 4,7% (Eurostat, 2024). Hrvatska je pri dnu poretka zemalja članica EU prema smanjenju inflacije.

Prognoze nalažu da će se inflacija nastaviti postepeno smanjivati te da će na razini Europe u 2025. godini doseći 2,2% (Europska komisija, 2024). Također prognozira se kako će europsko gospodarstvo, odnosno BDP rasti za 1%, a pozitivne prognoze prate i tržište rada. Iz Europske komisije ističu kako je u EU u 2023. godini otvoreno dva milijuna radnih mjesta, no iako su plaće i zaposlenost generalno u porastu, dohodak od rada jedva uspijeva nadmašiti inflaciju. (Europska komisija, 2024).

No, situacija teži stabilizaciji i baš kao što je ESB predvidjela inflacija s vremenom jenjava, ali postepeno i ne tako rapidno kao u početnim fazama smanjenja. Ipak, najvišu stopu inflacije u EU mjeri Rumunjska sa svojih 6,2% u travnju, te nakon nje Belgija sa svojih 4.9% posto koja je zabilježila nagli porast inflacije u 2024. godini (Eurostat, 2024).

Inflacije gotovo da ni nema u pojedinim zemljama sjeverne Europe, odnosno Latviji i Litvi. Zanimljivo je da su to zemlje koje su krajem 2022. godine bilježile inflaciju koja je prelazila rekordnih 20% (Eurostat 2024).

5.3 Ekonomske strategije borbe protiv post-Covid inflacije

Inflacija, koja je zadesila RH nakon pandemije koronavirusa je bila presnažna da bi se njeno stabiliziranje prepustilo samo samostalnim tržišnim aktivnostima. Mjere monetarne i fiskalne politike, odnosno intervencija ESB-a, HNB-a te Vlade, bile su neizbježne.

5.3.1. Mjere fiskalne politike

Jedan od mogućih alata za suzbijanje inflacije je fiskalna politika koju provode nacionalne vlade zemalja. Hrvatska Vlada je od 2020. dosada iznijela pet paketa mjera pomoći gospodarstvu. Prvi paket iz 2020. godine je u prethodnom dijelu rada objašnjen i odnosio se

na suzbijanje posljedica pandemije koronavirusa, dok su se ostala četiri paketa odnosila na antiinflacijsku politiku (Vlada RH, 2024).

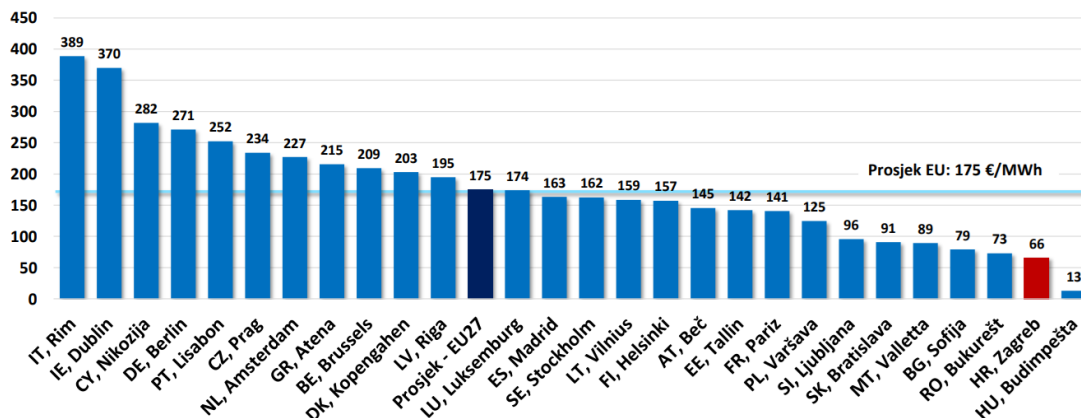
Drugi paket mjera, tzv. „*Proljećni paket*“, trajao je od travnja 2022. do rujna 2022. i bio je vrijedan 4,8 milijarde kuna (637 milijuna eura) (Vlada RH-b, 2022). Prvobitan cilj paketa bio je ublažavanje rasta cijena energenata, prvenstveno plina i električne energije. Paket je obuhvaćao kućanstva, poduzeća i poljoprivrednike. Kao glavni krivci za rast cijene energenata istaknuti su veća potražnja za plinom, te Rusko ukrajinska kriza, a nije pomoglo ni to što je proizvodnja plina u Europi pada od 2004. godine. Također je provedeno smanjenje porezne stope na plin s 25% na 13%. Omogućene su razne socijalne naknade za ugrožene kupce energenata te potpore umirovljenicima, ribarima i poljoprivrednicima.

Treći ili „*jesenski paket mjera*“ za zaštitu gospodarstva od rasta cijena odnosio se na period između listopada 2022 i ožujka 2023. godine u iznosu od 21 milijun kuna (približno 3 milijuna eura) (Vlada RH-c, 2023). I njemu je glavni cilj nastavio biti ublažavanje rasta cijena električne energije i plina. Uvelo se ograničenje cijene plina za kućanstva, te mjere pomoći za one koji se griju na drva. Također se ograničila cijena osnovnih prehrambenih proizvoda, povećali su se neoporezivi primitci, uvele dodatne isplate umirovljenicima i nezaposlenima, te poticaji za izgradnju sunčanih elektrana.

Od travnja 2023. do rujna 2023. djelovao je četvrti paket mjera u iznosu od 1,697 milijardi eura, ujedno i novčano najvrjedniji (Vlada RH-c, 2023). U priopćenju iz Vlade kažu kako su uspjeli omogućiti da energenti budu cjenovno prihvatljivi. No nastavljalo s jednakim ciljem ublažavanja dodatnog rasta cijena.

Grafikon 3 prikazuje cijene električne energije u glavnim gradovima država članica EU

Grafikon 3 cijene električne energije u glavnim gradovima država članica EU

Izvor: Vlada RH (2023)

Napomena: cijena električne energije iskazana je u € /MWh

Prema priloženom grafikonu uočljivo je da je rast energenata, specifično struje, u prethodnim godinama bio vrlo agresivan i rapidan, Hrvatska je druga po redu po najnižoj cijeni iste među državama članicama EU. Isto vrijedi i za cijene plina. Uvodi se još niža porezna stopa za isporuke prirodnog plina, grijanje iz toplinskih stanica i isporuku ogrjevnog drva s 13% na 5% (Vlada RH-e, 2023). Mjere su, izgledno, urodile plodom, jer je Hrvatska u razdoblju 2022./2023. u jeku poskupljenja bila među državama EU s najnižom cijenom električne energije. Jeftiniju struju imala je samo Mađarska, dok su Italija i Irska prednjačile u skupoći.

Peti, posljednje doneseni paket mjera vrijedio je 464 milijuna eura, za razdoblje od rujna 2023. do ožujka 2024. Cilj mu je bio zadržati niske cijene energije, a od novih mjera ističe se ograničavanje cijena za 30 proizvoda poput jogurta, sira, brašna, određenog mesa, voća, povrća, gelova za tuširanje i wc papira. Kako bi bili lakši za prepoznati, proizvodi su označeni jedinstvenim znakom (Vlada RH-d).

Slika 1 predstavlja znak za ograničenje cijena osnovnih proizvoda prosječne potrošačke košarice, čija se cijena drastično povisila uslijed visokih stopa inflacije. Uveden je od strane hrvatske Vlade.

Slika 1 oznaka ograničenja cijena prehrambenih proizvoda

Izvor: Vlada RH (2023)

Između ostalog, nastavilo se s isplatama jednokratnih novčanih naknada nezaposlenim osobama, potpore za poljoprivrednike za ublažavanje posljedica od prirodnih nepogoda, te je produžena primjena snižene stope PDV-a i sl.

Tadašnji ministar financija, Zdravko Marić opovrgnuo je kritike da je dokument Nacionalni plan oporavka i otpornosti netransparentan, jer je Hrvatska jedna od rijetkih članica EU koja je isti pustila u javnu raspravu. Smatra da je potencijal Plana velik, te da je ovo najbolji trenutak da neki prijašnji projekti zažive, koji nisu imali jaku političku volju ili financijska sredstva (Vlada RH, 2021).

5.3.2. Mjere monetarne politike

Glavni nositelj monetarne politike svake zemlje je središnja banka, no kako je Hrvatska nedavno ušla u eurozonu i dijeli valutu s 19 ostalih zemalja članica EU, njene ovlasti su postale ograničene. Stoga ulogu u borbi s inflacijom primarno preuzima ESB.

Inflacija koja je zadesila Hrvatsku tijekom i nakon koronakrize može se okarakterizirati kao inflacija potražnje; naime, potražnja je u ovom slučaju bila veća od ponude, a to se pogotovo ogleda kroz energente - naftu, plin i električnu energiju (HNB-c, 2024). U tom slučaju, središnja banka primorana je provoditi mjere restriktivne politike. Tako je ESB u srpnju 2023. godine pokrenula proces zaoštavanja mjera monetarne politike s ciljem smanjenja inflacije čije su odluke stupile na snagu u rujnu iste godine (ESB, 2023). Odlučila je povećati tri glavne kamatne stope koje služe za reguliranje aktivnosti usmjerenih na stabilnost cijena u eurozoni za 25 baznih bodova³. Tri su glavne kamatne stope; kamatna stopa za glavne operacije refinanciranja, kamatna stopa za mogućnost posudbe na kraju dana te kamatna stopa na prekonoćne depozite. One se uređuju svakih šest tjedana, te su od dana stupanja na snagu do današnjih dana produživane. Primjerice, kamatna stopa za glavne operacije refinanciranja⁴ početkom 2024. iznosila je 4,50%, kamatna stopa za mogućnost posudbe na kraju dana 4,75 % (prekonoćne kredite), a kamatna stopa na novčani depozit 4,00 %.

³ Bazni bodovi su mjerne jedinice koje prikazuju male pomake u kamatnim ili drugim stopama i iznose 0,01%, dok su postotni bodovi mjerne jedinice koje iznose 1%.

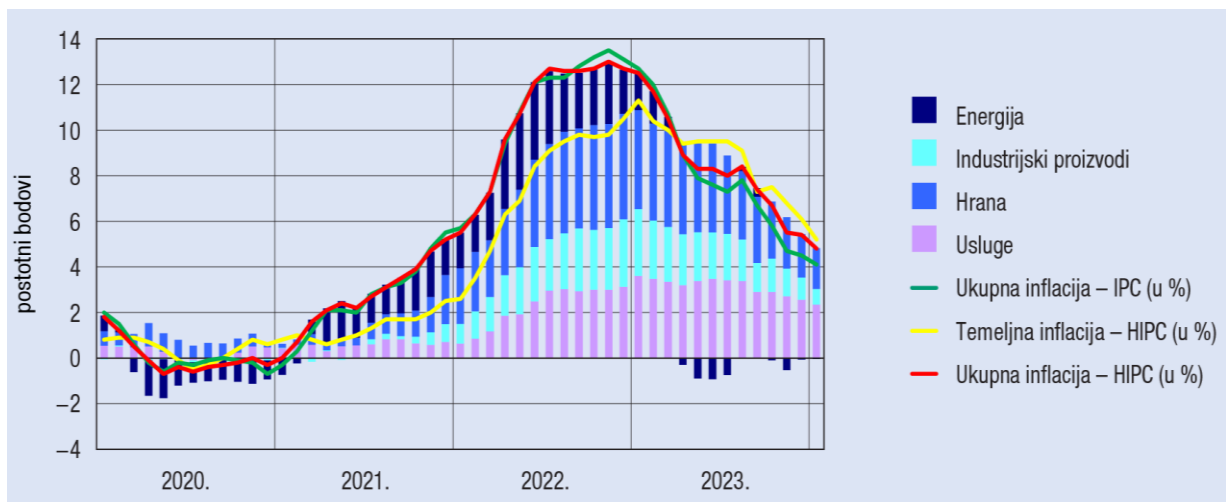
⁴ Stopa koju banke plaćaju kada posuđuju novac od ESB-a na tjedan dana. Kada to čine, moraju dati kolateral kao jamstvo da će taj novac biti vraćen.

Povećanje kamatnih stopa i restriktivniji uvjeti financiranja smanjuju potražnju, što dovodi do opadanja inflacije.

Također „Portfelj programa kupnje vrijednosnih papira (engl. Asset Purchase Programme, APP) smanjuje se umjerenom i predvidljivom dinamikom jer Eurosustav više ne reinvestira glavnice dospjelih vrijednosnih papira“ (ESB, 2023). To je još jedna taktika restriktivne monetarne politike i ublažavanja inflacije. Uz ovakav režim, ekonomski stručnjaci predviđaju da će se inflacija stabilizirati u 2025. godini i kretati oko 2%.

Grafikon 4 prikazuje glavne pokazatelje inflacije u Hrvatskoj

Grafikon 4 inflatorni pokazatelji RH

Izvor: Eurostat; DZS; izračun HNB-a (2024)

Inflacija mjerena HIPC indeksom se posljednjih mjeseci znatno usporila. Zabilježeno je znatno smanjenje u gotovo svim elementima osim energije. Opća inflacija se smanjila s 5.4% na 4.8%. Temeljna inflacija, koja isključuje cijene energije i hrane, još značajnije, s 6.1% u prosincu 2023. na 5.2% u siječnju 2024., te je osobito bilo izraženo smanjenje cijena usluga s 8.3% na 7.1%. Budući da su HNB-u mogućnosti ograničene, jedna od njihovih glavnih funkcija je informiranje građana o kretanjima inflacije. Iz izvješća o njenom kretanju, koje je pušteno u javnost u siječnju 2024., govore kako su antiinflacijske mjere Vlade i Središnje banke urodile plodom te kako se inflacija postepeno smanjuje od 2022. godine (HNB, b 2024).

7. Zaključak

Inflacija predstavlja izazov kojim treba mudro upravljati. Uzroci inflacije su brojni, a najčešće dolaze kombinirani sa strane agregatne potražnje i ponude. Hrvatska se u promatranom

razdoblju, 2019.-2024., našla u „spletu nesretnih okolnosti“. Pandemija je bila samo početni impuls za sve ono što je uslijedilo. Vlada je raznim mjerama pokušavala zaustaviti širenje bolesti, ali u istom trenu pružiti podršku najranjivijim skupinama ljudi. Kako su mjere kočile širenje bolesti, tako su paralelno usporavale aktivnosti gospodarstva. U određenom periodu bile su zatvorene škole, fakulteti, kafići, restorani, frizerski saloni i svi oni objekti koji nisu bili nužni za zadovoljenje svakodnevnih potreba. Analizirajući dinamiku kretanja inflacije bilježile su se, za vrijeme Covid-19 pandemije, rastuće vrijednosti koje su bile rezultat ograničenja u proizvodnji i transportu, povećanja potražnje za specifičnim proizvodima (maskama za lice, dezinfekcijskim sredstvima, testovima za koronavirus i sl.), kao i smanjene ponude usluga.

Inflacija je zapravo počela značajno rasti tek nakon same pandemije, kada se naglo otvorilo gospodarstvo, te je došlo do tzv. pregrijavanja ekonomije. Rusko-ukrajinska kriza i njeno posljedično podizanje cijena energenata te uvođenje eura, definitivno su dali dodatan zamah inflacijskom rastu. Hrvatska je u 2022. i 2023. godini bila među vodećim državama u EU po visini stope inflacije. No, unatoč tome, hrabro se uhvatila u koštac s njom te ju pokušava suzbiti brojnim mjerama, kako fiskalnim tako i monetarnim. Monetarnu politiku od uvođenja eura kreira ESB, a implementira HNB, dok je Vlada odgovorna za fiskalne mjere antiinflacijske politike.

Također, Vlada je 2021. godine kreirala Nacionalni plan oporavka i otpornosti. Plan se sastoji od pet mjera i jedne inicijative oporavka, a provodit će se do 2026. godine. Ključni elementi za borbu protiv inflacijskih pritisaka su povećanje proizvodnosti, podrška tržištu rada i stimulacija investicija. Glavni ciljevi su smanjenje inflacije, tj. održavanje stabilnosti cijena i održavanje kupovne moći građana te poticanje održive ekonomije. Inflacija se tijekom vremena znatno smanjila, no još se očekuje dug put do ciljanih 2%.

Pandemija koronavirusa utjecala je na svaki spektar života, a posljedice se osjećaju i nakon njenog završetka. Kao sjećanje na nju ostala je rastuća inflacija, smanjeni BDP u 2020. godini i tona neiskorištenih cjepiva. Uzburkala je populaciju psihički, ekonomski i zdravstveno. Zbog zaključavanja ekonomije turbulencije su se osjetile u raznim gospodarskim sektorima, a može se reći da su najviše patili društveni život i gospodarske aktivnosti. Iako se tijekom pandemije postavljalo pitanje je li zaključavanje gospodarstva bilo potrebno; vjerujem da su se tada Vlada i Nacionalni stožer trudili donositi najbolje odluke u

datim okolnostima, iako su se u tim trenucima neke od mjera činile rigorozne, ali i nekonzistentne.

8. Literatura

1. Babić, M. (1993). *Makroekonomija* Zagreb: Narodne novine.
2. Bačić K., Jurčić Lj., Mlinarević M., Rogić Dumančić L., Tica J., Tipurić D., Vedriš M. (2022). *Ekonomska politika Hrvatske u 2022. – postpandemijski izazovi*. 29. tradicionalno savjetovanje. Hrvatsko društvo ekonomista: Zagreb.
3. Benić, Đ. (2016). *Makroekonomija*, Zagreb: Školska knjiga.
4. Biondić I., (2023). Kretanje inflacije u Hrvatskoj. Institut za razvoj i međunarodne odnose (IRMO). <https://irmo.hr/wp-content/uploads/2023/11/IRMO-aktualno-37.pdf> [pristupljeno 28. veljače 2024.]
5. Bonevska T., Grlić M., Horvat M., Miholić L., Martinić I. (2021). Zagrebački potres. Geografski horizont - broj 2/2020, 21-32. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/369564> [pristupljeno 18. lipnja 2024.].
6. Borozan, Đ. (2019). *Makroekonomija*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku
7. Bujas G. (1994). Prijelaz na nova tržišna gospodarstva. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/323988> [pristupljeno 28. veljače 2024.].
8. Burić L. (2020). Aktualna kretanja na tržištu rada u okolnostima pandemije uzrokovane Covidom-19. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/hgk-analiza-kretanja-na-trzistu-rada-tijekom-pandemije5ebe6e5c96a6a.pdf> [pristupljeno 10. veljače 2024.].
9. Centar za kontrolu i prevenciju bolesti (2024). Long covid. Dostupno na: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/long-term-effects/index.html> [pristupljeno 22. veljače 2024.]
10. Freund A., Deutsche Welle (DW) (2021). Odakle potječe koronavirus? Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/odakle-potječe-koronavirus/a-57733435> [pristupljeno 3. kolovoza 2024.].
11. Dnevnik.hr (2023). Hrvatskoj i dalje stižu stotine tisuća doza cjepiva protiv korone: "Ugovori s proizvođačima napravljeni su da idu njima u korist. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/hrvatska-i-dalje-nabavlja-cjepivo-protiv-covida-19-iako->

su-milijuni-vec-donirani-unisteni-ili-stoje-na-skladistima---759384.html#lmState=4540021:3
[pristupljeno 20. lipnja 2024.].

12. Državni zavod za statistiku (2024). Indeksi potrošačkih cijena u svibnju 2024. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77506> [pristupljeno 16. lipnja 2024.].

13. Erste banka (2017). Inflacija: kako i zašto se mijenja vrijednost novca tijekom vremena? Dostupno na: https://blog.erstebank.me/sr_ME/erste-blog/blog/2017/02/13/inflacija-kako-zasto-se-mijenja-vrijednost-novca-tokom-vremena [pristupljeno 20. veljače 2024.].

14. European Commission (Europska komisija, 2024). Spring 2024 Economic Forecast: A gradual expansion amid high geopolitical risks. Dostupno na: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/spring-2024-economic-forecast-gradual-expansion-amid-high-geopolitical-risks_en?prefLang=hr [pristupljeno 10. lipnja 2024.].

15. Europska središnja banka (2021c). Zašto je inflacija trenutačno tako visoka? Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/high_inflation.hr.html [pristupljeno 20. veljače 2024.].

16. Europska središnja Banka (2024a). Mjerenje inflacije i preispitivanje strategije. Dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/inflation-measurement.hr.html> [pristupljeno 20. veljače 2024.].

17. Europska središnja Banka (2024b). Što je inflacija? Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.hr.html [pristupljeno 15. veljače 2024.].

18. Europska unija (2024). HIPC – sve stavke. Dostupno na: <https://data.europa.eu/data/datasets/sutdvpccjo10jfmwikzy4q?locale=hr> [pristupljeno 22. veljače 2024.].

19. Europsko vijeće (2024). Rast cijena energije od 2021. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/energy-prices-2021/> [pristupljeno 28. veljače 2024.].

20. Grawe osiguranje (2022). Inflacija - što, zašto, kako i do kada? Dostupno na: <https://www.grawe.hr/blog/inflacija-sto-zasto-kako-i-do-kada/> [pristupljeno 19. kolovoza 2024.].

21. *Hrvatska enciklopedija (a, n.d.), mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2013.-2024.) antiinflacijska politika. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/clanak/antiinflacijska-politika> [pristupljeno 7. lipnja 2024.].
22. *Hrvatska enciklopedija (b, n.d.), mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2013.-2024.). Naftna kriza. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/naftna-kriza> [pristupljeno 7. lipnja 2024.].
23. *Hrvatska enciklopedija (c, n.d.), mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2013.-2024.). Uzroci inflacije, https://enciklopedija.cc/wiki/Inflacija#Uzroci_inflacije [pristupljeno 7. lipnja 2024.].
24. Hrvatska narodna banka (a, 2024). Komentar o kretanju inflacije u siječnju 2024. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/komentar-o-kretanju-inflacije-u-sijecnju-2024> [pristupljeno 7. lipnja 2024.].
25. Hrvatska narodna banka (b, 2016). Indeksi cijena. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/odabrane-nefinancijske-statistike/indeksi-cijena> [pristupljeno 15. veljače 2024.].
26. Hrvatska narodna banka (c, 2024). „Komentar o kretanju inflacije u veljači 2024. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/komentar-o-kretanju-inflacije-u-veljaci-2024> [pristupljeno 7. lipnja 2024.].
27. Hrvatska privredna banka „Uvođenje eura u Hrvatskoj“ Dostupno na: <https://www.hpb.hr/hr/uvodjenje-eura-u-republici-hrvatskoj/7329> [pristupljeno 10. lipnja 2024.].
28. Hrvatska Radio Televizija (2024). Komentar na inflaciju. Dostupno na: <https://vijesti.hrt.hr/gospodarstvo/inflacija-u-ozujku-41-posto-isto-kao-i-u-veljaci-11447466> [pristupljeno 10. lipnja 2024.].
29. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2023). Preporuke za postupanje nakon proglašenja prekida epidemije COVID19. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2021/11/Preporuke-za-postupanje-nakon-proglasenja-prekida-epidemije-COVID-19-1.pdf> [pristupljeno 10. veljače 2024.].

30. HUB Analize (2021). Dostupno na: <https://www.hub.hr/sites/default/files/inline-files/HUB%20Analize%2073.%20-%20Inflacija%20%20kamatne%20stope%20i%20krediti.pdf> [pristupljeno 10. lipnja 2024.].
31. Iva Vasilj, (2024). Vujčić o inflaciji nakon uvođenja eura: To ljudi krivo doživljavaju! Dostupno na: <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/vujcic-o-inflaciji-nakon-uvodenja-eura-to-ljudi-krivo-dozivljavaju-20240730> [pristupljeno 3. kolovoza 2024.].
32. Jeleč Raguž, M.(2020). *Osnove makroekonomije*, Požega: Veleučilište u Požegi.
33. Jutarnji.hr (2020). Jesu li mjere protiv korone bile pretjerane? Istraživanje otkriva što Hrvati misle o odlukama Nacionalnog stožera i kako žele dočekati drugi val. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/jesu-li-mjere-protiv-korone-bile-pretjerane-istrazivanje-otkriva-sto-hrvati-misle-o-odlukama-nacionalnog-stozera-i-kako-zele-docekati-drugi-val-10379992> [pristupljeno 3. kolovoza 2024.].
34. Korda Z, (2020). Mrsić: Nacionalni stožer Civilne zaštite treba smijeniti jer je ostao bez kredibiliteta Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/mrsic-nacionalni-stozer-civilne-zastite-treba-smijeniti-jer-je-ostao-bez-kredibiliteta-20200712> [pristupljeno 21. srpanj 2024.].
35. Korda Z. (2021). Korona izazvala tektonski poremećaj na tržištu rada, više nitko ne traži konobare, kuhare i trgovce, ali je eksplodirala potražnja za drugom vrstom radnika. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/korona-izazvala-tektonski-poremecaj-na-trzistu-rada-vise-nitko-ne-trazi-konobare-kuhare-i-trgovce-ali-je-eksplozirala-potraznja-za-drugom-vrstom-radnika-20210210> [pristupljeno 18. lipnja 2024.].
36. Lider Media (2021)., *Gospodarstvo Hrvatske u 2020. – Najveći godišnji pad BDP-a u povijesti*. Dostupno na: <https://lidermedia.hr/poslovna-scena/hrvatska/bdp-se-u-cetvrtom-tromjesecju-2020-stropostao-sedam-posto-135558> [pristupljeno 15. lipnja 2024.].
37. Marović M. (2022). Ovo su najveće prednosti uvođenja eura, ali rizici i troškovi postoje. Dostupno na: <https://www.poslovnih.hr/hrvatska/euro-nema-alternative-ali-rizici-i-troskovi-postoje-4350836> [pristupljeno 21. srpanj 2024.].
38. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Republika Hrvatska (2022). Vlada predstavila paket mjera za zaštitu od rasta cijena. Dostupno na:

<https://mrosp.gov.hr/vijesti/vlada-predstavila-paket-mjera-za-zastitu-od-rasta-cijena/12798>

[pristupljeno 20. lipnja 2024.].

39. Moj bankar (2024). Bazni poen. Dostupno na: <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bazni-poen> [pristupljeno 20. lipnja 2024.].

40. Narodne novine. NN 51/2023, 842, 3 str. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_05_51_842.html [pristupljeno 10. veljače 2024.].

41. Ristić K., Slobodan K., Ristić Ž. (2015/2016). *Makroekonomija*. Etnostil: Beograd. str. 215 – 220. Dostupno na: https://www.kristijanristic.com/wp-content/uploads/2020/05/MAKROEKONOMIJA_Compressed.pdf [pristupljeno 4. kolovoza 2024.].

42. Sv. Katarina Specijalna bolnica (n.d.). Post Covid sindrom. Dostupno na: <https://www.svkatarina.hr/pulmologija/post-covid-19-sindrom> [pristupljeno 10. veljače 2024.].

43. Sveučilište u Zadru (n.d.). Metode znanstvenih istraživanja. Dostupno na: https://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/metodologija/metode_znanstvenih_istrazivanja.pdf [pristupljeno 12. veljače 2024.].

44. Svjetska zdravstvena organizacija (2024). Podatci o broju zaraženih i umrlih od koronavirusa. Dostupno na: <https://data.who.int/dashboards/covid19/cases?n=c&m49=191> [pristupljeno 17. lipnja 2024.].

45. Tportal (2021). I u Otvorenom kritike na Nacionalni plan oporavka, Mariji Selak Raspudić neke stvari zvuče kao državni udar. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/i-u-otvorenom-kritike-na-nacionalni-plan-oporavka-mariji-selak-raspudic-neke-stvari-zvuce-kao-drzavni-udar-20210415> [pristupljeno 21. srpanj 2024.].

45. Vijeće europske unije (2024). Objašnjenje izvoza ukrajinskih žitarica. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/ukrainian-grain-exports-explained/> [pristupljeno 12. lipnja 2024.].

46. Vlada RH (a, 2021). Plan oporavka. Dostupno na: <https://planoporavka.gov.hr/o-planu/9> [pristupljeno 25. veljače 2024.].

47. Vlada RH (b, 2022). Predstavljen paket mjera za ublažavanje rasta cijena energenata vrijedan 4,8 milijardi kuna. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/predstavljen-paket-mjera-za-ublazavanje-rasta-cijena-energenata-vrijedan-4-8-milijardi-kuna/33907> [pristupljeno 18 . veljače 2024.].
48. Vlada RH (c, 2023). Predstavljen peti antiinflacijski paket mjera Vlade - Cijena struje ostaje ista, ograničavaju se cijene za 30 proizvoda. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/predstavljen-peti-antiinflacijski-paket-mjera-vlade-cijena-struje-ostaje-ista-ogranicavaju-se-cijene-za-30-proizvoda/39002> [pristupljeno 20. veljače 2024.].
49. Vlada RH (d), 5. paket mjera za zaštitu kućanstava i gospodarstva od rasta cijena. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2023/Rujan/14%20rujna/5.%20paket%20mjera%20Vlade.pdf> [pristupljeno 18 . veljače 2024.].
50. Vlada RH 4. (e, 2023). Plenković: U subotu na snagu stupa 4. paket mjera, dokapitalizacijom HEP-a omogućit ćemo njegovo normalno funkcioniranje. Dostupno na: [Vlada Republike Hrvatske - Plenković: U subotu na snagu stupa 4. paket mjera, dokapitalizacijom HEP-a omogućit ćemo njegovo normalno funkcioniranje](#) [pristupljeno 18 . veljače 2024.].
51. Žugaj M., (1979). *Znanstvene metode*. UDK 3:16:658.5 Varaždin: Fakultet organizacije i informatike. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/120858> [pristupljeno 28 . veljače 2024.].

8.1 Popis grafikona, slika i tablica

1. *Tablica 1 kretanje Bruto domaćeg proizvoda u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2019.-2023.* Hrvatska narodna banka (2024). Dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> [pristupljeno 21 . srpnja 2024.].

2. *Grafikon 1 Prikaz godišnje stope inflacije u RH.* (Državni zavod za statistiku, 2024) Dostupno na: <https://web.dzs.hr/calcinfl.htm> [pristupljeno 7. veljače 2024.]

3. *Grafikon 2 stope inflacije u eurozoni u postotku u periodu 2014.-2024. godine.* (Eurostat 2024). Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Inflation_in_the_euro_area [pristupljeno 17. srpnja 2024.]

4. *Tablica 2 Prikaz najnovijih stopa inflacije u periodu 2023.-2024.* (Eurostat, 2024) Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR_custom_3761882/bookmark/table?lang=en&bo [pristupljeno 17. srpnja 2024.]

5. *Grafikon 3 Prikaz cijena električne energije u glavnim gradovima država članica EU.*

(Vlada RH, 2023). Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2023/Ozujak/14%20o%20zujka/4.%20paket%20mjera%20Vlade.pdf> [pristupljeno 10.2.2024]

6. *Slika 1 oznaka ograničenja osnovnih proizvoda prosječne potrošačke košarice.* (Vlada RH, 2023) Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2023/Rujan/14%20rujna/5.%20paket%20mjera%20Vlade.pdf> [pristupljeno 10.2.2024]

7. *Grafikon 4 prikaz glavnih pokazatelje inflacije u Hrvatskoj.* Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/komentar-o-kretanju-inflacije-u-sijecnju-2024> [pristupljeno 12.2.2024.]